

Posudek oponenta

na disertační **JUDr. Petry Jakešové** předloženou k obhajobě
na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze

na téma

"Právní nakládání s lidskými pozůstatky a ostatky"

I. Obecně k tématu a jeho zpracování

Předkládaná disertace se zabývá jedním z klasických témat zvláštní části správního práva, tématem, které – ač patří k mimořádně významným, neboť se dotýká samých základů lidské existence – nebývá příliš často traktováno. Přesto však je znalci správního práva považováno důvodně za „klasiku“ a i v České republice lze nalézt autory, a dokonce i mladší generace, kteří se mu systematictěji věnují (např. kandidátkou i v seznamu literatury hojně zmiňovaného mladého právníka JUDr. Marka Hanáka z Kanceláře veřejného ochránce práv).

Kandidátka se pokusila, a nutno říci, že s úspěchem, o sevřenou monografii na téma právního osudu hmotných reliktnů lidského individua po jeho smrti. Je logické, že natolik citlivé a mimoprávními aspekty „prošpikované“ téma nazírá nejen striktně juristicky, nýbrž přináší i potřebné přesahy filosofické, religionistické, sociologické, biologické a lékařské.

Významná část práce se proto věnuje právě výše uvedeným přesahům a rozebírá z nejrůznějších hledisek smrt a její všemožné souvislosti a důsledky ve vztahu k lidskému tělu. Většina práce se pak zaobírá vybranými tématy nakládání s mrtvými lidskými těly, zejména pravidly jejich pohřbívání a pravidly pietního uchování lidských ostatků či jejich zpopelněných zbytků. Téma nakládání s mrtvými lidskými těly je samozřejmě velmi široké, přičemž kandidátka logicky některé jeho významné a relativně samostatné části (transplantace, jiné využití těl zemřelých) rozebírá jen přehledově či okrajově. Svůj zájem soustřeďuje na pohřebnictví, kremaci a hřbitovnictví. Tomu odpovídá i základní struktura práce, která po úvodních všeobecných výkladech postupně přechází k pohřebnictví a dále ke kremaci a hřbitovnictví, aby se v závěru zabývala i veřejnoprávním sankčním právem v uvedených oblastech.

Práce se zabývá tématem, které lidstvo provází po celou dobu jeho existence, a proto obsahuje velmi časté exkursy do historie, např. do římského práva. Kandidátka má i nanejvýš úctyhodné znalosti komparatistiky v jí probíraném tématu. Obojí, tedy historické i právně srovnávací exkursy, zvyšuje čtivost i informační hloubku práce a činí z ní sevřený a ucelený odborný text.

II. K jednotlivým částem práce

Úvodní výklady se zabývají mimoprávními kontexty a metodologií. Po úvodním exkursu do thanatologie a filosofických aspektů smrti pokračuje práce historickými výklady o vnímání smrti o nakládání s těly zemřelých v od pravěku před antiku, středověk až po novověk. Poté se práce dostává k identifikaci nejdůležitějších právních aspektů smrti – zejména tedy k problematice určení smrti a k pohřbivnictví. Dále se věnuje metodologii, kterou při psaní zvolila a jejímiž klíčovými znaky je shora již zmíněný přístup zohledňující mezioborové souvislosti a kladoucí důraz na historii a komparatistiku.

Prvním velkým samostatným tématem je smrt jako právní kategorie. Kandidátka poučeně rozebírá slabiny definice smrti a uzavírá, že klíčovým znakem smrti je v současné době ireversibilní zánik funkce mozku jako orgánu integrujícího funkce celého lidského organismu. Dále se věnuje proceduře úředního konstatování smrti a tomu, které subjekty se touto činností zabývají a jakým způsobem se o ní vedou záznamy. Významným dílčím tématem je rovněž pitva, důvody jejího provádění a druhy pitev. Závěrem prvního velkého tematického celku se kandidátka zabývá různými speciálními případy nakládání s těly zemřelých (balzamace a konzervace, kryonika, odnímání tkání a orgánů, jiné způsoby využití zemřelého těla, např. k vědeckým a výzkumným účelům). Zde kandidátka vždy rozebírá příslušnou právní úpravu, poukazuje na zajímavé zahraniční příklady a zvažuje, nakolik je platná úprava dostatečně jasná a ucelená.

Veřejnoprávními aspekty pohřbivnictví se kandidátka zabývá v dalším velkém tematickém celku. Ve shodě s převažující doktrínou řadí právní vztahy v oblasti pohřbivnictví principiálně do práva veřejného jako součást správního práva. Ve výkladu o pramenech práva na úseku pohřbivnictví se věnuje systematice a účelu nynějšího zákona o pohřbivnictví (č. 256/2001 Sb.) a přináší i exkurs do dřívějších právních úprav na území ČR. Zabývá se některými pojmy tohoto zákona a legálními definicemi, které uvedený zákon obsahuje (mj. též legálním rozlišením pojmů lidských pozůstatků a ostatků). I tato část práce obsahuje bohatou komparatistiku, namátkově zmiňme odkazy na kanadské, americké či australské zákonodárství.

Podrobně se práce v části věnované pohřbivnictví věnuje též právní povaze mrtvého lidského těla z toho hlediska, zda může jako celek či jeho části být považováno za věc v právním smyslu.

Zajímavé a do morální filosofie přesahující jsou kandidátčiny úvahy nad škálou přípustných způsobů pohřbu lidských pozůstatků – preferuje zde respekt k vůli zesnulého a odmítá přehnanou restrikcí dovolených způsobů pohřbívání, samozřejmě za předpokladu, že nevzniknou negativní hygienické či zdravotní důsledky.

Kritické jsou kandidátčiny poznámky k některým procedurálním a nákladovým aspektům pohřbívání, zejména k otázkám nákladů na převoz mrtvého těla k pitvě a pohřbu zajištěného na náklady obce. Kandidátka se

rovněž věnuje problematice pohřebních služeb jako ve své podstatě komerční činnosti (koncesované živnosti), k níž je potřeba určité odborné způsobilosti, avšak která se také vyznačuje zvýšenými nároky na etiku (např. v souvislosti s reklamou těchto služeb). Za významné pasáže nutno považovat v kandidátčině práci i srovnání české a slovenské úpravy pohřebnictví – oba zákony byly přijaty nedlouho po sobě, přesto však se dle kandidátky (a lze s ní v tom souhlasit) ukazuje, že slovenská úprava je v řadě případů propracovanější a vyvarovala se některých nedostatků úpravy české.

Vedle zákona o pohřebnictví kandidátka rozebírá i další prameny práva v dané oblasti, včetně pramenů mezinárodních. Správně konstatuje, že právo EU tuto problematiku přímo neupravuje. Lze však poznamenat, že vliv práva EU (včetně nepřímých zmínek v sekundárním právu Společenství) i zde existuje, např. v oboru volného pohybu služeb v oblasti pohřebnictví a u uznávání kvalifikací provozovatelů pohřebních služeb.

Závěrem části věnované pohřebnictví se kandidátka věnuje organizaci veřejné správy na tomto úseku, tedy pravomocemi ministerstva pro místní rozvoj, krajských úřadů a obcí a některých dalších subjektů veřejné správy.

Úvodem části věnované hřbitovnictví a kremaci se kandidátka zabývá filosofickými a náboženskými souvislostmi kremace z pohledu katolické církve a zejména tím, jak se v moderní době měnil její náhled na kremaci a jak na to přímo či nepřímo reagovalo státní zákonodárství na území ČR (od zákazu kremace v Předlitavsku přes její legalizaci po vzniku Československa, ovšem za předpokladu souhlasu zemřelého, až po její všeobecné a jednoduché umožnění současnou právní úpravou). Pokračuje výkladem platné právní úpravy s bohatými komparatistickými exkursy.

V dalších pasážích této části se věnuje veřejným pohřebišťům a jejich právní regulaci, zejména jejich zřízením, provozem a zrušením a pravidly pro ukládání ostatků do hrobů a jejich exhumaci. Dále se zabývá řády veřejných pohřebišť a jejich právní povahou. Dospívá k dobře hajitelnému závěru, že se nejedná o obecně závazné vyhlášky, nýbrž (v případě, že uvedené řády vydávají obce) o tzv. jiná opatření obecní rady v samostatné působnosti.

Klasickým tématem, jímž se kandidátka zabývá v části o hřbitovnictví a kremaci, je problematika hrobových míst. Právem začíná svůj výklad důkladným historickým exkursem do římského práva, neboť jistě zejména ono bylo inspirační zdrojnicí většiny pozdějších evropských úprav až do současnosti. Historický exkurs pokračuje exkursem k vybraným problémům institutu hrobových míst ve středověku a raném novověku až po moderní dobu, jejíž jistou diskontinuitu s úpravami předmoderními ohlásily osvícenské zákonné změny josefínského období konce 18. století, kterými byl oslaben vliv církevního práva v této oblasti. Výklad pokračuje úpravou předlitavskou a prvorepublikovou až po dobu poválečnou a současnost. Zde se kandidátka věnuje zejména právní povaze hrobového místa, nemožností je vlastnit, soukromoprávní povahou nájemního vztahu

mezi nájemcem místa a provozovatelem veřejného pohřebiště a pravidly fungování tohoto právního vztahu. V samostatné kapitole se kandidátka věnuje též problematice válečných hrobů a péče o ně

Část o sankčním právu na úseku nakládání s těly zemřelých je rozčleněna na rozbor úpravy trestněprávní a úpravy správních deliktů.

III. Formální stránka práce, vědecká etika

Po formální stránce nutno na práci ocenit precizní a korektní zacházení s použitými prameny – kandidátka důsledně a přesně odkazuje a v textu lze dobře rozlišit její vlastní názor a převzaté myšlenky. Rozsáhlost poznámek pod čarou, v nichž nezřídka pokračuje výklad z hlavního textu, není na újmu přehlednosti práce, právě naopak – textu dodávají čtivost a větší informační bohatost.

V práci kandidátka prokazuje vynikající znalost vnitrostátní úpravy a podává velmi důkladné informace i o řadě úpravy zahraničních. Je výborně orientována v (nečetné) domácí judikatuře na zpracovávané téma a prokazuje suverénní a komplexní znalosti historického vývoje domácí právní úpravy. Vedle toho vykazuje přehled i dalších historických institutů a je výborně orientována i v související literatuře neprávní, zejména thanatologické či náboženské. Opětovně je třeba ocenit kvalitu historických i komparatistických pasáží a celkově vysokou informační hodnotu předkládané práce.

Co se týče odborné literatury, kandidátka shromáždila většinu soudobé domácí produkce a našla i zajímavé příklady ze starší domácí literatury. Tyto zdroje vhodně doplnila reprezentativními a v ČR jen minimálně známými zahraničními zdroji.

Práce je napsána solidním a kultivovaným jazykem s únosným množstvím chyb (zejm. v interpunkci). Text má přehlednou strukturu, je logicky členěn a dostatečně podrobně strukturován. Práce je opatřena pečlivě zpracovaným seznamem literatury a dalších pramenů. Vhodným doplňkem samotného textu je příloha v podobě textů několika řádů veřejných pohřebišť a dalších aktů.

IV. Závěrečné zhodnocení

Závěrem lze shrnout, že kandidátka bezezbytku splnila požadavky kladené na disertační práci. Předložila dílo, které přináší původní, komplexní a analytické zpracování vybraných otázek nakládání s těly zemřelých osob zasazené do historického a právně komparatistického kontextu. Zpracovaná disertace má v podstatě povahu odborné monografie na dané téma a představuje cenný příspěvek ke zpracování zvoleného tématu v současné

české právní vědě. Bez váhání ji doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 22. února 2010

JUDr. PhDr. Karel Šimka, LL.M., Ph.D.
soudce Nejvyššího správního soudu
odborný asistent na KSP FPR ZČU